

44. *The history of the Tambov region: XX-th century (2006). In A. A. Slezin, Tambov : Publishing House of the Thumb. state. tehn. Univ (in Russ.)*
45. DARF. F. 1778. Op.1. D. 356.

Y. Kyryliuk, Y. Pasichna

SOCIAL AND POLITICAL ACTIVITY OF THE POST-IMPERIAL PEASANTRY RUSSIA (MARCH–OCTOBER 1917)

During the period from March to October 1917, the whole system of government was experiencing a deep domestic crisis, which was intensified by the unresolved economic contradictions, which were aggravated in time. The article reveals the problem of the agrarian situation of the post-imperial peasantry Russia during March–October 1917. The author highlights the reasons, course and features of the peasant uprisings during March–October 1917.

The author aims to study social and political activity of the post-imperial peasantry in March – October 1917.

With the coming to power of the Provisional government, there was an active social and political activity of the peasantry. The land shortage, inventory shortage, high rental prices, performance of heavy duties in favor of the landowners, the payment of the landowner and the state natural and lease obligations, the lack of workforce is not a complete list of the causes of peasant uprisings in the spring of 1917. The uprisings of the peasantry had already begun from the first days of the reign of the Provisional government and they acquired frequent, but a single character on 15 March 1917. Until the end of spring 1917, peasant uprisings had acquired a radical character. Until the end of July 1917, the territory of distribution of peasant uprisings was widened and forms of struggle become more radical. The end of August and beginning of September 1917 can be described as a period of calm. But at the end of September 1917, there was a new wave of peasant uprisings.

With the fall of the monarchy in Russia, the next wave of Peasant revolution was unfolding. This is confirmed by the quantitative (increase of peasant uprisings in number) as well as qualitative (changes of uprisings and ideologies in nature) parameters of social and political activity of the peasantry in Russia in 1917. The peasants demanded the government to legitimize their actions, even while seizing the landowners' estates. They demanded laws prohibiting land treaties, illegal deforestation, as well as settlement of rent relations.

The problem was that the Provisional government could not fulfill the main peasant demands. However, in most cases, farmers demanded not concessions, but the immediate transfer of landowners' estates to the peasants.

Key words: the agrarian policy, the Provisional Government, peasant revolution

УДК 930.1(470+571) Покровський: 323.272–058.232.6

I. А. Фареній

доктор історичних наук, професор, професор кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

КОНЦЕПЦІЯ «СЕЛЯНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ» У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ МИХАЙЛА ПОКРОВСЬКОГО

У статті порушено тему формування концепції селянської революції і розкриває її зміст в інтерпретації Михайла Покровського.

Соціальною основою селянської революції, з точки зору вченого, виступала своєрідність капіталістичної трансформації аграрного сектора економіки у східнослов'янських народів, яка можлива лише на базі селянського господарювання. Поміщицько-самодержавний лад не сприяв цьому, що зумовило цикл селянських революцій, який розпочався в XVI ст. і продовжився в наступні епохи. На початок XX ст. припав черговий етап селянської революції, яка в 1917 р. вирішила аграрне питання на користь селянства. Результати цієї революції зумовили проведення в 20-х рр. XX ст. економічної політики в його інтересах. М. Покровський вважав, що майбутнє радянської влади та будівництва соціалізму в СРСР залежало від урахування наслідків селянської революції 1917 р.

Забуття концепції селянської революції в історіографії відбулося внаслідок репресій проти наукової школи М. Покровського в 1930-х рр.

Ключові слова: селянство, селянська революція, аграрна революція, В. Данилов, М. Покровський.

Постановка проблеми та аналіз досліджень і публікацій. Останні десятиріччя в розвитку гуманітарних наук ознаменувалися переосмисленням широкого кола суспільних проблем, серед яких одне з центральних місць посідають революційні події початку XX ст. У спектрі концептуальних поглядів на них – концепція селянської революції 1902-1922 років російського історика В. Данилова [1-3 та ін.], що пропонує принципово новий погляд на політичну поведінку селянських мас на початку XX ст. Останні в концепції вченого виступають як цілком самостійна, ніким не контрольована і не керована, але цілком дієздатна революційна сила. Однак, виразна новизна пропонуваної вченим концепції для сучасного стану історіографії об'єктивно вказує, що в неї не може не бути попередників. Адже малоімовірно, що селянська революція, яка відбулася на початку XX ст., стала видимою лише через сотню років. Тому концепція селянської революції не може обмежуватися лише поглядами В. Данилова. Існує потреба в обстеженні наукової літератури минулого на предмет її бачення проблем селянської революційності. Цьому підпорядкована мета статті, яка, щоправда, стосується лише одного із поглядів на політичну активність селянства, однак останній належить відомому і авторитетному історичному і державному діячеві 1920-х років.

Виклад основного матеріалу. Реальність селянської революції у перші пореволюційні роки, дійсно, ніхто не приховував. У ті часи вона цілком відверто крокувала в суспільній думці і навіть не сподівалася на перетворення в таємницю гуманітарного знання. Інакше і бути не могло, адже

головним інтерпретатором її був не хто інший, як лідер радянських істориків 1920-х років Михайло Миколайович Покровський. У ряді своїх публічних промов та опублікованих праць він представив концептуальне бачення процесу «селянської революції», яке вочевидь не мало нічого спільного з тим тлумаченням «аграрної революції», що потім виникло в епоху сталінізму, продовжило існування в період «застою» та побутує вже у сучасних умовах.

Найвиразніше тема селянської революційності проступає в розумінні М. Покровським переломного 1917-го, у його тезі про синхронне протікання двох революцій. «... У Російській революції ніхто нічого не пойме, поки твердо не засвоїть, що у нас відбувається дві революції, а не одна ...», – говорив він у листопаді 1921 р. на Другому Всеросійському з'їзді діячів пролетарської культури [4, 41]. Історик не мав на увазі Лютневу і Жовтневу революцію, чи який інший добре відомий дуалізм, чи поетапність революційних подій. М. Покровський вказував, що в країні відбувається «частина світової пролетарської революції», «котра веде своє начало від Маркса» і яку, як він пише, «виявляє російська революція». Однак, відбувається й «друга революція, увібравша ... ідеологію пролетарської революції», чим видається «прирученою, слухняною», але все ж окремою революцією – селянською. Спорідненість символіки та ідеології останньої з революцією пролетарською, «блискуче» виконана нею «роль помічника» у зламі буржуазного ладу створювали враження, що селянська революція «створена нам, міжнародному пролетарському руху на потребу». Між тим, як вказував М. Покровський, «у неї були специфічні завдання» [4, 41].

Окреслене Михайлом Миколайовичем Покровським явище «селянської революції» самостійне за своїм характером, завданнями та хронологічною протяжністю. Її об'єктивною основою вчений вважав специфіку аграрно-капіталістичної еволюції східнослов'янської спільноти, яка може відбуватися лише у формі селянського господарювання. «... в Росії капіталізм в сільському господарстві може розвиватися, тільки спираючись, в першу голову, на своєрідне ... фермерство, на ... дрібного сільського виробника. Поки селянин не стане таким вільним дрібним сільським виробником, у Росії не буде ґрунту для розвитку капіталізму в туземних умовах», – говорив М. Покровський [5, 7-8].

У поясненні явища «селянської революції» вчений вдавався до використання категорії «стрижень» історичного поступу – як можна зрозуміти з його праць, визначальної тенденції чи проблеми суспільного розвитку, яка зумовлює усі інші події і процеси впродовж тривалої епохи. Одним із таких стрижнів в історії східних слов'ян М. Покровський вважав устремління селянства до самостійної господарської діяльності, яке проявлялося впродовж декількох століть. «... устремління ... селянина стати ... самостійним виробником...» – «Це є стрижень усієї російської аграрної історії, починаючи, принаймні, з XVI віку, якщо не раніше», – говорив історик. Однак, на шляху вільного селянського господарювання стало поміщицьке господарство, підтримуване державною владою, які разом системно боролися з «мужицьким капіталізмом». Як наслідок – «розгортається ... довгий ряд селянських революцій: Смутний час, революція

Хмельницького на Україні, повстання Степана Разіна та, нарешті, Пугачовський бунт наприкінці XVIII століття» [5, 8-9], а далі «з кінця XVIII століття впродовж усього XIX і ... проявилися в селянських виступах 1905 і 1907 рр. і нарешті в остаточному зруйнуванні кріпосницької держави в 1917 та 1918 рр.» [4, 41]. Тривалий у часі процес революційної боротьби селянства за свої економічні права – селянська революція, за версією М. Покровського, виступає «основним стержнем всего русского революционного движения» як такого.

У поглядах вченого селянська революція розглядається як суто «національне» явище східнослов'янської спільноти, частину якого складала і «революція Хмельницького на Україні» [5, 9], а точніше на її певний період – «демократичну, селянсько-міщанську-козацьку революцію 1648-1649 рр.» [6, 67]. Якщо пролетарська революція була, як він казав, «епізодом інтернаціонального робітничого руху», то за «національне коріння ... революції ... доведеться взяти революцію селянську, прийдеться взяти перехід землі в руки селянства» [5, 7].

Отже, за версією М. Покровського, селянська революційна боротьба – об'єктивно зумовлений капіталістичною трансформацією процес у межах східнослов'янської спільноти, який вийшов з глибини віків і час від часу проявляв себе хвилями селянських революцій, які були покликани забезпечити особисту і господарську свободу селянства, його право на власність та результати своєї праці. Останнє служило основою перетворення в історичній перспективі селянства у повноцінного товаровиробника.

На початок XX ст. припав черговий етап революційної боротьби селянства. «... знов у селянині запала жадаба землі, знов він поліз на поміщика ...», – говорив щодо цього періоду М. Покровський [5, 9]. Як і В. Данилов, початок революційних виступів селянства він датував 1902 р. М. Покровський відзначав, що за станом на революційний 1905 рік «сільська революція рахувала ... вже три роки ... і її самі перші виступи були вже достатньо погрозливими для тих, хто мав нагоду спостерігати їх зблизка». І далі продовжував: «1902 рік доводиться рахувати першим, після «волі», роком масового селянського руху». Як і В. Данилов, початок революції М. Покровський пов'язував з селянськими виступами на території України: у Полтавській та Харківській губерніях [6, 114-115].

Вчений констатував на початку XX ст. революційну спрямованість усіх основних прошарків селянства – власне, консолідованість настроїв щодо існуючих в Російській імперії соціально-економічних порядків. «... зростав революційний прошарок, або, точніше кажучи, два революційних прошарки села, – говорив М. Покровський, – з одної сторони, зростала не соціалістична, але демократична куркульська верства, ... з іншої сторони, – зростав пролетаріат, ... могильник капіталістичного ладу» [5, 159-160]. Аналізуючи події революційного 1905 року він зазначав, що «сільська революція ... не була революцією «голоти» ... у русі ... ми зустрічаємо і заможних селян». Водночас він наполягав: «... її організуючим елементом була «біднота» в лєнінському сенсі, тобто напівпролетарські прошарки села» [6, 142].

Чимало уваги М. Покровський присвятив поясненню революційної спрямованості заможних прошарків села – «нового, – як він казав, – селянського прошарку, жирного, що харчується цукром і покриває свою оселю залізом». Саме останній, з його точки зору, «перший ліберал на селі, ... опора ... демократичної революції», «був найбільш політично свідомим» і виступав, «поза сумнівом, верствою прогресивною» [5, 112-113, 154]. Вчений вказував на сувору протилежність інтересів цього прошарку та взагалі селянства, з одного боку, і поміщиків з іншого. Зростання з середини 1890-х років цін на хліб і, як наслідок, посилення конкуренції на зерновому ринку, за словами М. Покровського, «мало зіштовхнути їх лобами цілковито неминуче». Зміцнення заможного селянства та його політичного значення було простимульовано столипінською аграрною реформою, яка зумовила «не передбачений та не врахований Столипіним результат». Замість лояльного до існуючого порядку прошарку влада одержала «зростання ... прошарку, який був переповнений лютою ненавистю до поміщика». М. Покровським розкрито, що шляхи зростання господарського потенціалу заможного селянства не могли не викликати в нього соціального роздратування. Як він вказував, «люди, які витрачали свої накопичення на купівлю поміщицької землі, з ще більшим задоволенням одержали б цю землю даром», і це «цілком природно», – додавав Михайло Миколайович [5, 112, 155].

1917 рік реалізував споконвічні прагнення селянина. М. Покровський вказував, що «у 1917 році він домігся свого: поміщик-паразит був розбитий, поміщицькі землі перейшли в руки селян, і ... база для ... туземного мужицького капіталізму ... була, нарешті, знайдена» [5, 9]. Революціонізоване селянство, за версією вченого, змогло вирішити аграрне питання дякуючи революції пролетаріату. «... завдання буржуазної революції тільки і міг розв'язати соціалістичний пролетаріат», – говорив з цього приводу Покровський. Як і в концепції В. Данилова, під кінець 1917-го відбулося злиття двох революцій, за словами М. Покровського: «... змичка селянської, буржуазної, та робітничої, соціалістичної революції, при цьому ... саме перша, тобто буржуазна революція селян, переходила у другу». Вчений підкреслював, що «... не лише бідняцьке селянство ..., але і форма дрібна буржуазія села була у жовтні на нашій стороні» [7, 182-183].

Щоправда, такий альянс двох революцій виявився надто проблемним. Союз із заможним селянством, як писав вчений, «завершився вже до літа 1918 року» [7, 183]. Та й в інших прошарків села склалася аналогічна політична доля. За наслідками пролетарської революції селянин, за словами М. Покровського, «побачив, що для нього ... нічого не змінилося ... раніше віднімали і тепер віднімають: раніше віднімав поміщик, тепер робітник. І селянин збунтувався» – «... обидві революції, – як визнав видатний історик-марксист, – ... зіштовхуються лобами» [4, 43].

М. Покровський наполягав на тому, що як і революція пролетарська, селянська революція також мала свою керівну ідеологічну та організаційну силу – партію соціалістів-революціонерів. Широкої аргументації щодо цього він не наводив, але водночас

стверджував, що причиною терористичної та заколотницької діяльності есерів у 1918 році «був наступ радянської влади на кунацьку верхівку села...» [7, 405]. У наступний період: «В усіх повстаннях проти радянської влади за період 1920-1921 років, у Тамбовській губернії, у Кронштадті, у Чорномор'ї, відчувається рука есерів – для ряду випадків участь їх ... може бути встановлена документально», – писав вчений [7, 296]. «Тамбовська губернія, це – давнє гніздо есерів ... та арена ... у 1920-1921 роках, антоновщини» [7, 413]. Зазначимо, що мова про керівну роль есерів у селянській революції початку ХХ ст. виявляє й конкретну дату її завершення. 1921 рік – це ще участь селянства у «повстаннях проти радянської влади» та «арена ... антоновщини». Очевидно, вже 1922-й р. – час завершення революційної борні або перший постреволуційний рік, кінець революції, розпочатої, з точки зору М. Покровського, у 1902 році. Через багато років і В. Данилов запропонує фактично аналогічні хронологічні межі селянської революції – 1902 – 1922 рр.

Поєднання в часі селянської революції та робітничої виявило існування докорінних протиріч між ними, що не могло не призвести до принципового з'ясування відносин двох антагоністичних потоків революційного процесу. М. Покровський констатував свідому поступку робітничої революції на користь революції селянської. Нова економічна політика радянської влади – НЕП – «був неминучою поступкою цій революції». Вчений говорив, що вчинити інакше було б лише актом «нашої впертості». Наслідком останнього стала б втрата пролетаріатом союзника і «селянство відповіло на невдоволення його революцією не лише бунтом, але й набагато гіршою акцією: селянським саботажем» – скороченням обсягів виробництва продовольства. «Він перестав сіяти», – очевидно, не без розгубленості говорив Покровський. Небагато-немало, «для порятунку країни, і зокрема пролетаріату від голоду, необхідно було зробити поступку селянству», – вказував він. За констатацією вченого, «з цієї основної поступки витікають усі інші особливості нового курсу, котрі ... шокують погляд правовірного комуніста і доброго пролетаря» [4, 42-43]. Власне, з тверджень Михайла Миколайовича Покровського випливає, що постреволуційне врегулювання суспільного життя, принаймні в його соціально-економічній частині, безпосередньо зумовлювалося наслідками саме селянської революції, яка примусила революцію пролетарську принципово знехтувати власними інтересами.

Оскільки, як говорив М. Покровський, «факт переходу землі в руки селян, – є стрижнем нашої національної ... революції» [5, 7], то пореволуційне вирішення питання соціально-економічного ладу на селі повинно було зумовлювати характер подальшого історичного поступу. Визначальне значення, з точки зору вченого, мали результати селянської революції для майбутнього радянської держави, яка, за його версією, за певних умов могла взяти курс на побудову приватнокапіталістичної системи господарювання. Він вказував, що селянство «є своєрідним зачатком ... капіталізму», і не виключав, що «мужицький капіталізм ... переможе ... і відбудеться реставрація приватно-господарських відносин зі всіма їх ознаками,

священною власністю та іншим, що існує у західноєвропейських країнах» [5, 10]. За твердженням Михайла Миколайовича, «Ленін також мало сподівався на «переродження» ... селянина в 1917 році ... «Мужицький капіталізм» продовжував для нього, як зрештою, і для всіх тверезо мислячих марксистів, залишатися ... загрозою після Жовтневої революції» [8, 141]. Старий більшовик М. Покровський ставив завдання «мужицький капіталізм» належно «поєднувати ... з пролетарською диктатурою» з тим, щоб «втримати коріння цього капіталізму» і вони не змогли перешкодити руху до побудови соціалістичного ладу [5, 10].

Висновки. З'ясовуючи сутність концепції селянської революції М. Покровського, автор цих рядків не має наміру чи то підтвердити її справедливості, чи спростувати її положення тощо. Зрештою, сам видатний вчений наприкінці свого життя з якихось причин переглянув чимало вироблених ним концептуальних засад бачення історичного минулого. Важливіші не тонкощі сприйняття «другої революції» М. Покровського і навіть не наявність авторитетної історіографії концепції селянської революції, з якою буде важко сперечатися її скептикам чи противникам. Концепція селянської революції М. Покровського – це передусім ні що інше, як теоретичне обґрунтування подій, свідком яких був сам вчений. На відміну від поглядів В. Данилова, який побачив селянську революцію майже через століття після того як вона відбулася, концепція М. Покровського – свідчення сучасника, отже – красномовне підтвердження реально існуючого в історії суспільного явища. На фоні наукової спадщини М. Покровського результати досліджень Данилова вже не можуть здатися теоретичними блуканнями навколо подій, які чомусь ніхто не побачив у часи, коли вони відбувалися.

В обґрунтуванні М. Покровським явища селянської революції, очевидно, нема нічого несподіваного з точки зору тенденцій розвитку наукової і суспільної думки взагалі. У революційну і пореволюційну епоху не могло не бути різних версій розуміння того, що відбулося. Сам Михайло Миколайович говорив з цього приводу, що різноголосиця в оцінках революції «існує у нашому партійному середовищі», а в позапартійному – «зустрінемо знов цілий ряд концепцій, одну цікавішу за іншу, якщо хочете, одну кумеднішу іншої» [7, 144]. Однак, концепція селянської революції постала у наукових дослідках найавторитетнішого історика СРСР, що мав визнання і в радянській державі, і за її межами. І хоч вона не була цілісно відображена в спеціальних працях, але постала у цілком сформованому вигляді, який відображав характер участі селянства в революційній боротьбі. Не повинно бути сумніву в тому, що погляди М. Покровського на аграрну історію та революційний процес визначали позицію широкого загалу громадськості, вчених, партійних і радянських працівників, інтелігенції загалом.

Поняття «селянська революція» часто вживалося в 1920-х роках. Як відомо, у пореволюційне десятиліття активно використовувалося добре відоме і сьогодні поняття «аграрна революція». Останнє щонайменше значною частиною освіченої публіки розумілося в значенні селянської – тобто революції здійсненої селянством. Вже згодом, в епоху утвердження

сталінського тоталітаризму, в термін «аграрна революція» було остаточно влито відомий зміст – вона постала як реалізація політики радянської влади у сфері землеволодіння, соціального становища селянства та сільського господарства. Таким, відверто породженим сталінізмом, підходом історики користуються й понині. В основній своїй масі вони відкидають концепцію «жовтневої революції» і називають її «жовтневим переворотом», чомусь не задумуючись над тим, як «переворот» (якщо він тільки «переворот» і не більше) може призвести до «аграрної революції»? Тлумачення останньої основоположником марксистської історіографії як революції, здійсненої одним лише селянством, складає надійну методичну допомогу сучасним противникам «жовтневої революції».

Розгром у другій половині 1930-х років наукової школи М. Покровського зумовив забуття концепції селянської революції. У подальшому на категоріальну різницю між «селянською революцією» та «аграрною революцією» не прийнято було звертати увагу. Мала значення й та обставина, що в загальному баченні історичного поступу темі селянської революції М. Покровським відводилося не так і багато місця. В аналізі наукової спадщини вченого вона об'єктивно поступилася іншим концептуальним проблемам.

До 1940 р. унаслідок розгрому наукової школи М. Покровського 90% вчених-істориків були репресовані [9, 125, 130]. Разом із тим вийшла з наукового обігу й категорія «селянська революція», яка не змогла належно реанімуватися навіть у пострадянських умовах. Такими вже стали наслідки репресивної політики епохи сталінізму. Між тим, замовчування чи невизнання права на наукове вивчення концепції селянської революції – своєрідне продовження боротьби зі «школою Покровського», яка нарешті повинна бути припинена. Репресована разом із своїми розробниками концепція селянської революції цілком заслуговує наукової реабілітації не тільки як історіографічний релікт. Поява через століття на широкій джерельній основі аналогічної концепції В. Данилова якнайкраще засвідчує комплементарність поглядів М. Покровського з сучасним рівнем науки. Останнє створює надійні підстави для апробації концепції селянської революції в якості метрологічної основи пояснення революційного процесу перших десятиліть ХХ ст.

Список використаної літератури та джерел

1. Данилов В.П. *Крестьянская революция в России, 1902-1922 гг.* [Електронний ресурс] / В.П.Данилов. – Код доступу: <http://ladim.org/st007.php>
2. Данилов В.П. *Судьбы сельского хозяйства в России* [Електронний ресурс] / В.П.Данилов. – Код доступу: <http://ladim.org/st006.php>
3. Данилов В.П. *Истоки и начало деревенской трагедии.* Сб. ст. [Електронний ресурс] / В.П.Данилов. – Код доступу: <http://ladim.org/st008.php>
4. Покровский М.Н. [Доклад на Втором Всероссийском съезде пролеткультов. 18 ноября 1921 г.] / М.Н.Покровский // Бюллетень 2-го Всероссийского съезда пролеткультов. – 1921. - №1. 18 ноября. – С.40-54.
5. Покровский М. *Очерки русского революционного движения XIX – XX вв. Лекции, читанные на курсах секретарей уездных комитетов РКП(б) зимой 1923-1924 гг.* / М.Н.Покровский. – Москва: Красная новь, 1924. – 223 с.
6. Покровский М.Н. *Об Украине. Сборник статей и*

матеріалов / М.Н.Покровский; под ред. Н.Н.Попова; Укр. асоц. марко-лен. н.-и. институт; Ин-т истории. – Киев: Соцкиз Украины, 1935. – 168 с.

7. Покровский М.Н. Октябрьская революция. Сборник статей 1917-1927 / М.Н.Покровский. – Москва: Коммунистическая академия, 1929. – 419 с.

8. Покровский М.Н. Марксизм и особенности исторического развития России. Сборник статей 1922-1925 гг. / М.Н.Покровский. – Ленинград: Прибой, 1925. – 143 с.

9. Крутиков В.В. Историография истории советского общества / В.В.Крутиков; Кировоградский гос. пед. институт им. А.С.Пушкина. – Кировоград: без изд., 1991. – 167 с.

References

1. Danilov V.P. Peasant revolution in Russia, 1902-1922. Retrieved from <http://ladim.org/st007.php>

2. Danilov V.P. Fate of agriculture in Russia. Retrieved from <http://ladim.org/st006.php>

3. Danilov V.P. Origins and beginning of village tragedy. Retrieved from <http://ladim.org/st008.php>

4. (1921) Byulleten' 2-ho Vserossyyskogo s'ezda proletkul'tov (Bulletin of the 2nd All-Russian congress of proletarian culture), 1, 40-54.

5. Pokrovskiy M. (1924) Essays of Russian revolutionary movement during XIX - XX centuries. Moscow: Krasnaya virgin soil.

6. Pokrovskiy M.N. (1935) About Ukraine. Kiev: Socio-economical publishing house.

7. Pokrovskiy M.N. (1929) October revolution. Moscow: Communist academy.

8. Pokrovskiy M.N. (1925) Marxism and Features of historical development in Russia. Leningrad: Priboy.

9. Krutikov V.V. (1991) Historiography in the history of the Soviet society. Kirovograd: no publishing house.

I. Fareniy

THE CONCEPT OF «PEASANT REVOLUTION» OF THE MIKHAIL POKROVSKY'S SCIENTIFIC LEGACY

In recent decades, there was the process of rethinking events in the early twentieth century. Among the new approaches to the scientific vision of the appointed period was the concept of historian V.P.Danylova's peasant revolution. However, a similar approach to the explaining of the revolution events during the last century, long before Danilov was suggested by the leader of the Soviet historical science in 20's of the XX century Mikhail Pokrovsky. The article proposes to deepen the subject formation of the peasant revolution theory. The purpose of the article is to reveal the contents of the scientific concept of peasant revolution, developed by Mikhail Pokrovsky.

Mykhail Pokrovsky believed that capitalist transformation of the agricultural sector of the East Slavs was possible only on the basis of the peasant economy. Peasants tried to run the economy independently based on economic freedom, ownership of land and results of their labour. Such social aspirations contributed to formation of sound commodity producers out of peasant farms. However, the landlord autocratic system did not encourage this, causing a cycle of peasant revolutions, which began in the 16th century and continued in subsequent periods. Among these peasant revolutions M.Pokrovsky laid special emphasis on "Khmelnitsky's Revolution in Ukraine". From the scientist's viewpoint the process of peasant revolutions

is a defining trend in development of the East Slavic community, peasant revolutions are of a purely national origin.

The next stage of the peasant revolution was at the early 20th century. It was caused by the agricultural reform, implemented by P. Stolypin. It had an effect that had not been expected by its author – it accelerated formation of peasant layers being a social basis of the revolution. The peasant revolution of 1917 solved the agricultural question in favour of the peasantry. Results of this revolution contributed to the peasantry-oriented economic policy in the 1920's. M. Pokrovsky believed that the future of the Soviet power and socialist construction in the USSR depended on consideration of consequences of the peasant revolution of 1917.

The article expands scientific understanding of the origins and content of the concept of the peasant revolution and shows its consequences for development of humanities in the 1920's - 1930's and nowadays.

The concept of the peasant revolution of M.Pokrovsky is quite complete. Pokrovsky had unconditional reputation among the public. That's why the concept, proposed by Pokrovsky, had a strong position. The concept of the peasant revolution was forgotten due to Stalin's repressions against Pokrovsky's scientific school in 1930's. At the turn of the 20th – 21st centuries the concept of the peasant revolution was developed by V.P.Danylova on a new source and metrological basis and it appeared as a new and early unknown theoretical knowledge.

Key words: peasantry, peasant revolution, agricultural revolution, V.P.Danilov, M.N.Pokrovskiy.

УДК 94:061.2(477)''1918''

I. О. Шандра

кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології Харківської державної академії культури

СОЮЗ ПРОМИСЛОВОСТІ, ТОРГІВЛІ, ФІНАНСІВ І СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ: СПРОБА ВЗАЄМОДІЇ З УРЯДОМ ГЕТЬМАНА П. П. СКОРОПАДСЬКОГО

Влада гетьмана П. П. Скоропадського створила сприятливі умови для консолідації підприємницьких сил українських земель. У 1918 р. представницькі організації підприємців об'єдналися в Союз промисловості, торгівлі, фінансів і сільського господарства України (ПРОТОФІС), який прагнув виробити механізми взаємодії з новою владою. Союз обстоював інтереси представників великого капіталу, вимагав гарантій недоторканності приватної власності, розвитку економіки на основі ринкових принципів, заперечував будь-які соціалістичні нововведення. У контексті загального розвитку представницького руху в Російській імперії в другій половині XIX – на початку XX ст. було закономірним прагнення економічної еліти до непорушності капіталістичного ладу в межах Української держави, а у зв'язку з крахом цієї ідеї – повернення до позицій збереження «єдиної та неподільної» країни.

Ключові слова: представницька організація підприємців, Союз промисловості, торгівлі, фінансів і сільського господарства України, З'їзди гірничопромисловців Півдня Росії, Всеросійське товариство цукрозаводчиків, Українська держава.